

צו וזרוז – אות י"א \ צדקת הצדיק – אות ט'
Fill the Void [Part II]: The Failure of Missed Opportunities

1) צדקת הצדיק – אות ט

ישב אדם ולא עשה מצוה שחובה עליו לעשותה כאילו עשה עבירה. כך שמעתי מדיוק לשון המשנה דריש ברכות (ב' א) להרחיק מן העבירה.
 [מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר.
 וחכמים אומרים: עד חצות.
 רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר.
 מעשה ובאו בניו מבית המשתה, אמרו לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות.
 ולא זו בלבד אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר.
 הקטר חלבים ואיברים, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר.
אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה.]
 ופשוט הוא שכן מצינו (ראש השנה י"ז א) פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין אף על גב דאינו אלא בשב ואל תעשה:

2) מסכת ברכות דף יב:

פרשת ציצית מפני מה קבעוה? א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה חמשה דברים [ס"א ששה]: מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור ע"ז.

3) מי השלוח – מסכת ברכות דף יב:

<p>שלא ידמו מצות הש"י לעול על האדם ולא יהיה האדם עובד מיראה רק מאהבה צריך לעבדו, וזה נקרא הרהור עבירה, כי אף שאין האדם עובר במעשה שום דבר, אך באם ימצאו בלבו מחשבות המונעים ממנו אהבת הש"י נקרא הרהורי עבירה, ונגד זה ניתן מצות ציצית כי אין השכינה שורה אלא מסוף שמחה של מצוה ומצות ציצית מביאה אהבה ושמחה לאדם כמ"ש [במדבר ט"ו, ל"ט] וראיתם אותו, כי לשון אור משמש שתי לשונות לשון אורה ולשון ציור ותוכחה מלשון קוץ ממאיר, היינו שמכריח האדם לעבודת הש"י ולמנעו מעבירה, וכמו שמצינו במנחות [מ"ד]. שהיו הציצית מטפחין לו על פניו ועי"ז פירש וכו'.</p>	<p>ינטרך לירא מזה, ונגד זה הוא יציאת מצרים כמ"ש [אחלה פ"א, י"א] המעלך מארץ מצרים שחיה תמיד למעלה על כל דברי עוה"ז כי מצרים רומז על כללות עניני עוה"ז² וכמ"ש וינא את עמו ישראל לחירות עולם, וא"כ מדוע ימצא בך הכנעה ויראה של הכל ודמיון, אך נגד זה צריך האדם לשמירה מדעת מינות, היינו פן תדחה מאיתך הכנעה במקום הצורך היינו קבלת עול מלכות שמים, נגד זה הוא עול מצוה, היינו שבמקום הצורך תהיה כשור לעול, רק בזה צריך שמירה מהרהורי עבירה</p>
--	--

4) מסכת קידושין דף לט עמוד ב

רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא, תנן: כל העושה מצוה אחת - מטיבין לו; עשה אין, לא עשה לא, ורמינהי: **ישב ולא עבר עבירה - נותנים לו שכר כעושה מצוה!** אמר ליה: התם, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה.

5) ספר שופטים - פרק כ, פסוק טז

מכל העם הזה, שבע מאות איש בָּחור, אָטַר יד-ימינו: כָּל זֶה קִלַּע בְּאֶבֶן אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יִחַטָּא.

6) דברים – פרק לב, פסוק מז (ע"פ החפץ חיים, הובא במגד גבעות עולם – ח"א, עמ' יט)

כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִפֶּם כִּי הוּא חַיִּיכֶם; וּבִדְבַר הַזֶּה, תִּאָרִיכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה, אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה, לְרִשְׁתָּהּ.

7) חפץ חיים על התורה – הקדמה, "קוים קצרים לתולדותיו של רבנו זצ"ל"

*) וכה שמעתי מפיו הקדוש לפרש את הכתוב בתהילים כ"ד, נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי. במשל לאחד שלוח מחברו חמש מאות שקלים להנהלת מסחרו. כשהגיע זמן הפרעון החזיר הלוח להמלוה שטרו בן חמש המאות, שהמלוה נתן לו אז בהלוואה. המלוה נבעת על המחזה וישאל את הלוח, כלום הלוייתך אלא בשביל שתעשה מסחר בכספי ותרויח לפרנסתך, אבל מה תועלת השגת כספתי שהנחתו באמתחתך מבלי להשתמש בו, וכי בשביל זה הפרתני להלות לך סכום רב שכזה?
והנמשל הוא, הקב"ה נתן להאדם נפש עליונה טהורה, הלואה למשך ימי חייו, למען ירויח בה לפרנסתו, שיעמול בתורה וירכוש לו מצוות. ולא מיבעי אם האדם קפח את חייו והשחית את נפשו בחלאת החטאים, בודאי יעשן אף ד', באיש ההוא, אלא גם אם לא עבר עברות, כי אם ישב לו בטל ולא סגל לעצמו תורה ומצוות, יעיר עליו חמת ד' ויאמר לו, כלום נתתי לך מתנה יקרה שכוח, היא הנפש, שמכסא הכבוד חוצבה, למען תשאנה לשוא ולריק, ולא תרויח בה להחיות נפשך? רק זה יוכל לעלות בהר ד', ולקום במקום קדשו. מי שלא נשא לשוא נפשו, כלומר מי שהשתלל להרויח בנפש שנתנה לו, ולא מי שנשאה לשוא בלי כל תועלת.

8) מסכת ברכות דף ו עמוד א

ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם - שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו'" (מלאכי ג'). מאי "ולחושבי שמו" (מלאכי ג')? אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

9) במדבר – פרק א, פסוק לב

לְבַנֵי יוֹסֵף לְבְנֵי אֶפְרַיִם, תוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֶם: בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת, מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָה כָּל יֶצֶא צָבָא.

10) בעל הטורים (שם)

לבני יוסף לבני אפרים. ולא אמר לבני יוסף לאפרים, לפי שיוסף לא נשא במטת אביו משום כבוד מלכות (תנחומא יח) לכן לא רצה למנותו בדגלים, ונקרא הדגל על שם בניו. לכן אמר לבני אפרים כדרך שאומר בכולם:

11) אהל משה – במדבר, עמ' סז (ר' משה יוסף שינערמאן שליט"א)

אמר הסבא מקלם זצ"ל שמכאן עלינו להבין כמה עלינו להתאמץ שלא להימנע מקיום מצוה כלשהי כי אונס לאו כמאן דעביד וגם אם יש סיבות מוצדקות שמחמתן לא תהיה תביעה על האדם אך הוא ישא בתוצאות ולא יזכה במה שיכול היה לזכות עבור אותה מצוה מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות

12) ליקוטי מוהר"ן – סוף תורה ס"ו

כִּי אֵין לְהֶאָדָם לְפָטֵר אֶת עֲצָמוֹ וְלִמְצָא לְעֲצָמוֹ תְרוּץ, עַל יְדֵי הַמְּנִיעָה לומר שהיא חפץ לעשות אותו הדבר רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאנס ועל כן יהיה נחשב לו כאלו עשאה כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'חשב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, כאלו עשאה' כי באמת בודאי קשיש לו אנס, נחשב כאלו עשאה כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה אָזִי יוצא בָּהּ כִּי מֵה לֹא לַעֲשׂוֹת כִּי יֵשׁ לוֹ אָנֶס, אֲבָל מִי שְׂאִינוֹ רוֹצֵה

לצאת רק שהוא רוצה המצוה בעצמה או הדבר שבקדשה שרוצה לעשות, הוא חפץ בהדבר עצמו אם כן מה מועיל לו מה שמקלין לו שנחשב כאלו עשה כי אינו מקרר דעתו כלל בזה כי הוא תאב וחפץ ומתגעגע מאד לעשות המצוה בעצמה ולא לצאת עם ה"כאלו, שנחשב כאלו עשה" כי באמת ראוי לאיש ישראלי שיגמר חפצו ורצונו בכל דבר שבקדשה מכח אל הפעל. ואזי, כשחושק מאד באמת ואינו מקרר דעתו כלל במה שנחשב עליו כאלו עשה אזי בודאי יגמר הדבר ויוציאו מכח אל הפעל וישבר ויבטל כל המניעות ואנסים כי הם לא באו רק בשביל החשק וכשיש לו החשק הראוי לאותו המניעה, כפי גדל מעלת הנחשק אזי ממילא נתבטל האנס והמניעה כנ"ל...

13) אבן שתיה החדש – חלק ב, ע' ת"א [ירושלים תשנ"ד] (אמרי חיים מוויזניץ זצוק"ל)

...**שוב הגיע פעם (החסיד ר' משה לייב ז'ערווער ז"ל) לוינה, והנה נאלץ להישאר שם לשבת קודש. כיתת רגליו והגיע לשערי ה"קלוז" ל"שבת אחים" גם יחד. החסידים נהגו לארח את החסיד ר' משה לייב, ישבו בצוותא ושרו שירות ותשבחות לקל חי, מתוך שמחה וריקודין. בתוך כך הפצירו בו כי יאמר להם "תורה". לרוב הפצרות נעתר להם, ופתח פיו ואמר: הכתוב אומר (בראשית לב, י), "כי ב'מקלי' עברתי את הירדן הזה", היינו, יהודי שמנסה להקל לעצמו - כבר הוא בחוקת "עובר עבירה".**

14) פני יהושע – מסכת שבת דף כא:

...ולכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה, דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא? ובשלמא למ"ד דחוייה בציבור [פסחים ע"ט ע"א] ניחא הכא שפיר קצת משא"כ למ"ד הותרה בציבור דאפילו הדורי לא מהדרין כדאיתא ביומא [וי ע"ב] א"כ קשה טובא? ... לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם...

15) גליוני הש"ס – שם (ר' יוסף ענגיל זצ"ל)

הקריבוהו דכי דאפי' דעומר כבר גם מעבר הירדן מימ כיון דמטוהו לכתחלה מיהודה אין נראה לומר שטמא ראשון הי' שלא כמטוהו עכ"ל והכוונה ג"כ כגיל דכיון דהי' ראשון הוא שורש לכל הבא אחריו ע' רש"י וזכ"ס פ' ב' ד"ה עיקר חטאת נקט דכי שורש החטאת שהיא הית' חטאת יחיד ראשונה עכ"ל הרי דהקב"ן הראשון הוא עיקר ושורש לכל הבא אחריו ממיט וע"כ כיון דהוא דבר שרש"י ועיקר"ו לריך שיהי' כתיקו לגמרי [ומיט בפניו כאן דאף דטומאה דחוי' מימ הי' הנס להראות חיבתן של ישראל כ"ה גם בשו"ת ח"ל סי' פ"ז]:

שם נעשה בו נס כו', ניכ' מה שהקשו דלמה הולך הנס הרי טומאה דחוי' בציבור כי דכיון דהי' אז חטאת הבית כמבואר במהרש"א בח"א וכדמוכח נמי ממאי דקריין בחטכה בנשיאים וכמוכן לכן כיון דחטכה היא דבר התחלי וראשי לכל הבא אחריו לכן הולך שיהי' בטורה נמורה לא בדחיית טומאה וזהו ג"כ מה שמבואר בנפלי החוס' ע"ה פ' שמיני ע"ה ב' בקרובי אקדש דכהן הדיע ביום שנחטפה לעבודה אסור בטומאת קרובים כ"כ והטעם ג"כ כגיל דכיון דהוא חוטכו והתחלה לריך שיהי' בטורה לגמרי וכג"ל וע"פ חידושי הר"ן ר"ה י"ג א' ד"ה מהיבן

16) משך חכמה – פרשת בהעלתך, פרק ח, פסוק ב

דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות. הנה ביומא כד, ב אמרו הדלקה לאו עבודה וכשרה בזר. והקשו בתוספות ישנים שהרי "אהרן" כתיב, ונראה משום דתנן אין מחנכין את המנורה אלא בנרות של בין הערביים. ורש"י (לפסוקנו) בשם המדרש, שאהרן היה עצוב שנתחנך המשכן על ידי הנשיאים, (חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה): שלך גדולה (משלהם), שאתה מדליק ומטיב את הנרות) (עכ"ל). וזה לחנך המנורה בפעם הראשונה צוה אהרן להעלות ולהדליק. אבל לדורות כתיב (שמות כו, כא) "יערך אותו אהרן" - רק הסידור וההטבה, לא ההדלקה. וכן (להלן פסוק ג) "ויעש כן אהרן... כאשר צוה ה'" - שבפעם הראשונה שנצטוו עשה כן שהדליק. אבל אם היה לדורות, הלא לא נודע שעשה "כאשר צוה" עד יום מותו, וקיים כל ימיו ההדלקה! וזה ברור.

17) ספר בצלו חמדתי – עמ' קעא

מביא מהגאון מטשעבין זצ"ל: עוד סיפר רבינו זצוק"ל, כי פעם בעת סעודת בר - מצוה היה נוכח הרה"ק מבעלזא זצוק"ל, אחר ברכת המזון שזימן הבחור בר המצוה, ציווה עליו הרה"ק לשתות את כוס הברכה עד תומה. רבינו זצ"ל תמה בליבו הלמאי מכביד על עול ימים זה בשתיית כוס מלא של יין, כאשר מן הדין ברוב כוס סגי. הרה"ק תפס במחשבתו את תמיהת רבינו ואמר לו, הן אמת שכל נס חנוכה תמוה הוא שהרי שנינו טומאה הותרה בציבור, אלא שמכיון שאז חנכו את המנורה, הרי שבחינוך בעינינו "לכתחילה" דייקא, וה"ה בנידון דידן אשר הבחור נכנס לעול המצוות הרי שהחינוך מן הראוי שיהיה בשלימות, והוסיף רבינו, איך האב געפילט אז ער האט מיר תופס גיוועהן די מחשבה. ע"כ.

18) שם משמואל – פרשת כי תצא, שנת תרע"א

סמיכות הפרשיות של יפת תואר וכן סורר ומורה, כתב רש"י שאם נשא יפת תואר סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה. ויש להבין מה שייכות יש לפרשת נחלת הבכור באמצע [ודוחק לומר כי אגב סמיכת אהובה ושנואה שבאה להורות שסופו לשנאה נכתבו כל עיקר דיני בכור]: ונראה דבאה להורות מעלת הראשית, אשר מזה יובן ענין בן סורר ומורה, שכל זמנו של בן סורר ומורה אינו אלא שלשה חדשים הראשונים שבא לכלל עונשין, והוא הראשית של ימי חייו, והכל נמשך אחר הראשית. וכמו טעם הבכור הנוטל פי שנים, כי כל אחיו הבאים אחריו הכל נמשך אחריו, וכאילו הוא הי' סיבה להם, ע"כ נוטל פי שנים. מעין מה שאמרו ז"ל (יומא י"ז ב) מחצה לאהרן ומחצה לבניו באשר הוא סיבה להם, כעין זה נוטל הבכור פי שנים עכ"פ. וכן זה הענין בבן סורר ומורה, באשר הראשית שלו מקולקלת הכל נמשך אחר הראשית ונהרג על שם סופו, כי חשבינן רשעתו שבסופו כאילו היתה בפועל בתחילתו. דומה לזה טריפות בבהמה מחמת שסופו לנקוב, כי מאחר שכבר התחיל בו מעשה הטורף הו"ל כאילו הכל בפועל מאחר שבודאי יתפשט ויתרבה מעשה הטורף עד שסופו לנקוב. כן זה בן סורר ומורה, מאחר שהתחיל בו הקלקול, ובודאי יבוא לכך שיתחייב מיתת ב"ד באשר הקלקול הוא בראשית ימיו כנ"ל, שוב הו"ל כאילו כבר בא עליו החיוב, ולזה מורה מצות הבכורה ליתן לו פי שנים: וזה לימוד גדול לכל אדם להשגיח היטב על הראשית שלו, ראשית בואו לכלל מצוות בהיותו בן י"ג, וכן בהיותו אדם שלם ע"י הנשואין, אז מתחילה תקופה חדשה וישגיח היטב היטב על ראשית שנותיו אז. ולזה מצאו הספרים הקדושים רמז בתורה נקי יהי לביתו שנה אחת נקי בלי חטא, וכד"א (שמות כ"א) ובעל השור נקי ודרשו ז"ל (פסחים כ"ב ב) שאין לו בו הנאה של כלום. וכן בכל שנה ראשית השנה ר"ה יוה"כ וסוכות, שיהי' בתשובה ודביקות, וימשך אחר זה כל השנה כולה. וכן בכל יום, ראשית היום, עומדין משנתן שחרית לחטוף את המצות, כי הזריזות במצוות שחרית מושכת אחרי' את כל היום כולו:

19) שו"ת הר צבי – חלק אבן העזר, סימן פח (ר' צבי פסח פראנק זצ"ל)

טעה ובירך ברכת שהכל על היין, אי הוי כשינוי מדעת בעה"ב. עובדא הוה בגדול אחד שסידר קידושין, וטעה ובירך על היין שהכל נהיה בדברו, וחזר ובירך מחדש בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן. וכשנשאל: הא "על כולם אם אמר שהכל יצא" [ברכות פ"ו מ"ב], השיב, דהוא רק שליח על הברכה, ומכיון שבירך ברכה כזו שלכתחילה היא שלא כהוגן, הוי שינוי בשליחות, ויכול המשלח לומר לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי, ורוצה אני בברכה כזו שלכתחילה מברכים אותה, וממילא בטלה השליחות ומחויב הוא לחזור ולברך כהוגן. ולדעתי טעות היא בידו, והברכה היא ברכה לבטלה...